

Eduskunnan suuri valiokunta 12.2.2016

Aihe: EU:n ja Yhdysvaltojen välinen kauppa- ja investointikumppanuussopimus (TTIP)
Ville Kaitila, ETLA

”EU:n ja Yhdysvaltojen mahdollisen kauppa- ja investointikumppanuussopimuksen vaikutuksia suomalaiselle elinkeinoelämälle ja yhteiskunnalle”

Ville Kaitila ja Markku Kotilainen, ETLA Raportit nro 8 (julkaistu 15.3.2013)

<http://www.etla.fi/wp-content/uploads/ETLA-Raportit-Reports-8.pdf>

Johtopäätökset (luvut päivitetty 9.2.2016)

Euroopan unioni ja Yhdysvallat neuvottelevat keskinäisestä kauppa- ja investointikumppanuussopimuksesta (Transatlantic Trade and Investment Partnership, TTIP). Kyseessä on merkittävä hanke kansainvälisen kaupan ja investointien edistämiseksi.

Liiketoiminnan esteiden alentaminen on hyödyllistä

Kaupan ja investointien esteiden purkaminen alentaa liiketoiminnan kustannuksia ja johtaa tehokkaampaan tuotannon sijoittumiseen suhteellisten vahvuuksien mukaan. Omien tuotteiden markkinat kasvavat ja tuontimahdollisuudet monipuolistuvat. Kiristynyt kilpailu alentaa hintoja sekä lisää yrityksissä paineita innovoida ja kehittää liiketoimintaa. Suorien sijoitusten esteiden purkaminen lisää kilpailua kotimarkkinoilla ja avaa markkinoita ulkomailla. Tehokkaimmin toimivat ja tuottavimmat kotimaiset ja ulkomaiset yritykset hyötyvät ja kasvavat. Sen sijaan heikoimmat yritykset supistuvat ja poistuvat markkinoilta vapauttaen samalla inhimilliset ja taloudelliset voimavaransa tehokkaampien yritysten käyttöön. Tämä johtaa keskimääräisen tuottavuuden ja siten tulotason nousuun. Yrityskentän rakenteellinen muutos – luova tuho – on hyvin tärkeä tekijä tuottavuuden kasvussa.

Erityisesti muut esteet kuin tullit vaikeuttavat liiketoimintaa EU:n ja Yhdysvaltojen välillä

Euroopan unionilla ja Yhdysvalloilla on yhteistyötä eri aloilla ja tasoilla, mutta ulkomaankauppaa käydään Maailman kauppajärjestön (WTO) MFN (Most Favoured Nation) -tullein. MFN-tullit ovat useimmille teollisuustuotteille jo nyt alhaisia, eikä niiden poistamisesta – ehkä vaatteita ja tekstiilejä lukuun ottamatta – ole suurtakaan hyötyä kaupan kasvun näkökulmasta. Maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden kohdalla tullienkin alentamisella toki olisi huomattavaa merkitystä.

Suurin este ulkomaankaupan näkökulmasta ovatkin erilaiset muut kaupan (tekniset) esteet (NTM, *non-tariff measures*), kuten toisistaan poikkeavat standardit. Näiden esteiden kvantifioiminen ja alentaminen on paljon vaikeampaa kuin tullimaksujen. Muita liiketoiminnan esteitä ja hidasteita ovat esimerkiksi lait ja säännökset, jotka liittyvät henkilöiden liikkumiseen ja työskentelyyn, julkisiin hankintoihin osallistumiseen, IPR-suojaan ja patentteihin. Sopimuksen on tarkoitus alentaa myöskin näitä esteitä.

Yhdysvallat on Suomelle taloudellisesti tärkeä

Yhdysvallat on monessa suhteessa maailman teknologinen edelläkävijä. Tuonti suoraan Yhdysvalloista tai yhdysvaltalaisen yritysten kolmansissa maissa olevista tytäryrityksistä on siten hyödyllistä. Taulukossa 1 on esitetty Suomen ulkomaankauppaluvut Yhdysvaltojen kanssa. Maantieteellisestä etäisyydestä huolimatta Yhdysvallat oli Suomen 3. tärkein tavarakaupan vientimaa tammi-marraskuussa 2015.

Taulukko 1 Suomen tavarakauppa ja palvelujen kauppa Yhdysvaltojen kanssa 2014

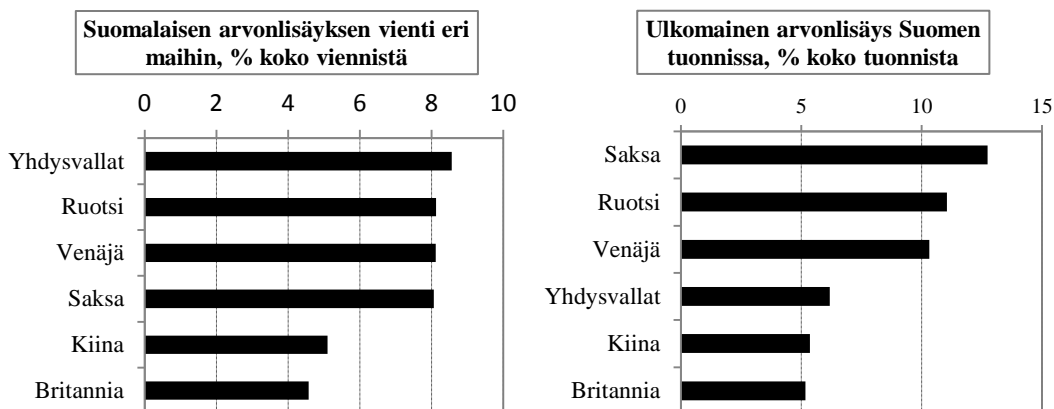
	Vienti			Tuonti		
	Tavarat	Palvelut	Yhteensä	Tavarat	Palvelut	Yhteensä
Mrd. euroa	3,8	1,4	5,3	2,2	1,6	3,8
Osuus koko kaupasta, %	6,8	9,8	7,5	3,8	12,9	5,4

Lähteet: Tulli ja Tilastokeskus.

Yhdysvaltojen merkityksestä Suomelle kertoo kuitenkin paremmin kuvio 1, jossa nähdään vienti ja tuonti arvonlisäyksenä laskettuna eikä tuotoksen arvona, kuten yleiset ulkomaankauppaluvut esitetään. Arvonlisäyksen pohjalta muodostuvat tulotaso ja yritysten voitot. Arvonlisäyksellä mitattuna Yhdysvallat oli vuonna 2011 (samoin kuin aiemmin tällä vuosisadalla) Suomen tärkein vientimaa ja 4. tärkein tuontimaa (vuonna 2000 tärkein ja vuosina 2005 ja 2009 3. tärkein tuontimaa).

Entä millä toimialoilla Suomen ja Yhdysvaltojen välinen arvonlisäyksen kauppa muodostuu? Tämä on esitetty tärkeimpien toimialojen osalta taulukossa 2. Suurin osa arvonlisäyksestä muodostuu palvelualoilla, viennissä 57 prosenttia ja tuonnissa 70 prosenttia. Tavariin onkin sitoutunut paljon palvelualojen arvonlisäystä.

Kuvio 1 Arvonlisäyksen vienti Suomesta ja tuonti Suomeen vuonna 2011

Huom. Tilastot ”Domestic value added embodied in foreign final demand: partner shares, % of total domestic value added embodied in foreign final demand” sekä ”Foreign value added embodied in domestic final demand: partner shares, % of total foreign value added in domestic final demand”. Lähde: OECD-WTO: Statistics on Trade in Value Added.

Taulukko 2 Suomen ja Yhdysvaltojen välisen arvonlisäyksen kaupan toimialarakenne vuonna 2011, %

Suomen vienti Yhdysvaltoihin (4,2 mrd. euroa)		Yhdysvaltojen vienti Suomeen (3,1 mrd. euroa)	
Toimialojen osuudet Suomessa	%	Toimialojen osuudet Yhdysvalloissa	%
Liike-elämän palvelut, tutkimus	17,9	Liike-elämän palvelut, tutkimus	41,5
Tukku- ja vähittäiskauppa	12,2	Tukku- ja vähittäiskauppa	10,7
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	11,5	Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	6,6
Kemialliset ja ei-metalliset mineraalituott.	9,5	Elektroniikka- ja sähkötuotteet	6,0
Puu- ja paperituotteet, massa, painaminen	7,3	Kemialliset ja ei-metalliset mineraalituott.	5,6
Koneet ja laitteet	6,6	Rahoitustoiminta	5,3

Lähde: OECD-WTO: Statistics on Trade in Value Added.

Myös suorat sijoitukset ovat tärkeitä. Yhdysvaltalainen liiketoimintaosaaminen on tutkimusten mukaan vaikuttanut Euroopassa myönteisesti amerikkalaisten emojen paikallisten tytäryritysten tuottavuuteen. Suorien sijoitusten tilastojen mukaan Suomeen on tullut vain vähän yhdysvaltalaisia sijoituksia. Nämä tilastot antavat kuitenkin väärän kuvan todellisuudesta, sillä yhdysvaltalaiset yritykset ovat Tilastokeskuksen mukaan ruotsalaisten yritysten jälkeen toiseksi tärkeimmät ulkomaiset työllistäjät ja liikevaihdon tuottajat Suomen yksityisellä sektorilla. Yhdysvaltalaiset monikansalliset yritykset ovatkin tehneet Suomeen sijoituksia kolmansien maiden kautta.

Yrityskyselyn tulokset

Tutkimuksen osana lähetimme kyselyn TTIP-sopimuksen vaikutuksista 610 yritykselle Suomessa. Otokseen valittiin yrityksiä, joilla oli liiketoimintaa Yhdysvalloissa tai kiinnostusta sellaiseen. Vastaajayrityksistä 71 toimi teollisuudessa ja 33 palvelualoilla. Vastaajajoukko oli suhteellisen edustava viennin ja suorien sijoitusten näkökulmasta. Yhdysvaltojen markkinoiden merkitys oli vähintään kohtalainen 43 vastaajayrityksen liikevaihdon ja 40 vastaajayrityksen kannattavuuden kannalta. Kyselyssä oletettiin, että TTIP solmitaan hyvin kattavana sopimuksena.

Vastaajayrityksistä 57 arvioi tuotoksensa arvon nousevan Suomessa ja 50 arvioi kannattavuutensa paranevan sopimuksen myötä. Henkilöstön määrä Suomessa voisi nousta 34 vastaajayrityksellä. Nämä ovat kohtalaisen korkeita osuuksia koko vastaajajoukosta. Ulkomaankauppa kasvaisi sekä tavaroiden että palvelujen viennissä ja tuonnissa. Kotimaiset monikansalliset yritykset arvioivat kauppansa kasvavan myös muiden EU-maiden ja Yhdysvaltojen välillä. Suorien sijoitusten määrä Yhdysvaltoihin kasvaisi, samoin kuin osallistuminen julkisiin hankintoihin, joiden oletettiin kysymyksenasettelussa avautuvan kilpailulle.

Pienempien yritysten tuotoksen arvo, henkilöstö ja kannattavuus Suomessa nousisivat suhteellisesti enemmän kuin suurempien yritysten. Tämä tulos tukee sitä loogista arviota, että ulkomaankaupan esteet rajoittavat pieniä yrityksiä enemmän kuin suuria. Muissa tutkimuksissa on saatu samanlaisia tuloksia.

Yhdysvalloissa jo toimivista vastaajayrityksistä 44 prosenttia arvioi, että sopimus helpottaa liiketoimintaa. Vielä selvästi tätä useampi niistä arvioi tuotteiden myynnin ja markkinoinnin sekä asiakaskontaktien syntymisen helpottuvan. Lähes puolet odotti positiivisia vaikutuksia palvelujen vientiin, henkilöiden liikkuvuuteen sekä konsernin sisäiseen toimintaan ja alihankintasopimusten solmimiseen.

Katsoimme vielä vastauksia kotimaisten ei-monikansallisten ja monikansallisten yritysten osalta kokoluokittain. Pienet yritykset arvioivat hyötyvänsä liiketoiminnan esteiden alentamisesta enemmän kuin suuret yritykset rahoituksen hankkimisessa, asiakaskontaktien syntymisessä, alihankintasopimusten solmimisessa, tuotteiden markkinoinnissa ja myynnissä sekä palvelujen viennissä ja tuonnissa.

Kumppanuussopimus kohentaa kansalaisten taloudellista hyvinvointia

Kaupan, investointien ja liiketoiminnan edellytysten vapauttaminen nostaa kansalaisten keskimääräistä aineellista hyvinvointia Suomessa, muissa EU-maissa ja Yhdysvalloissa. Pitkällä aikavälillä vaikutus tulee tulotason nousun kautta. Lisäksi kaupanesteiden vähentäminen lisää kotitalouksien valintamahdollisuuksia kulutushyödykkeiden välillä. Jos taloudessa on suhdanneluon- teista työttömyyttä, sopimuksesta voi olla lyhyellä aikavälillä myös positiivisia työllisyysvaikutuksia.

* * *

Maailmankauppaa ja kansainvälistä yritystoimintaa on vapautettu Euroopassa ja globaalisti koko toisen maailmansodan jälkeinen aika. Esteiden purkaminen on tukenut talouskasvua ja ollut hyödyksi erityisesti Suomen kaltaisille pienille maille. Kumppanuussopimus maailman kahden kehittyneimmän ja suurimman talousalueen välillä on luonnollinen jatke tälle integraatiolle.

Sopimus voidaan myös nähdä yhdeksi välineeksi ja etapiksi kaupan ja muun liiketoiminnan vapauttamisessa myös laajemmin maailmantaloudessa. Koska EU ja Yhdysvallat tuottavat yhdessä lähes puolet maailman bruttokansantuotteesta, niiden muodostamat yhteiset standardit, periaatteet ja käytännöt olisivat vahva malli koko muulle maailmalle kansainvälisten taloussuh- teiden vapauttamisessa.